

Forslag

til

Lov om ændring af lov om folkeskolen.

(Afstemninger om nedlæggelse af skoler, begrænsning af lærertimeforbruget m. v.).

Fremsat den 15. marts 1974 af *undervisningsministeren*.

§ 1.

I lov om folkeskolen, jfr. lovbekendtgørelse nr. 172 af 8. maj 1972, foretages følgende ændringer:

1. § 5, stk. 2, affattes således:

„Stk. 2. Har en kommunalbestyrelse besluttet at nedlægge en skole, skal dette bekendtgøres i et eller flere af de lokale blade. Fremsætter mindst 50 pct. af de beboere i det pågældende skoledistrikt, der har valget til kommunalbestyrelsen, inden 4 uger efter bekendtgørelsen skriftlig begæring derom, skal kommunalbestyrelsen afholde en afstemning om skolens nedlæggelse. Stemmeberettigede ved afstemningen er de beboere i skoledistriktet, der har valget til kommunalbestyrelsen. De nærmere regler om sådanne afstemninger fastsættes af undervisningsministeren. Bliver resultatet af afstemningen, at mindst 75 pct. af de stemmeberettigede ønsker skolen opretholdt, kan den først nedlægges efter udløbet af den følgende valgperiode og da kun, hvis kommunalbestyrelsen på ny træffer beslutning herom. Der kan ikke over for denne beslutning begæres afstemning blandt beboerne.“

2. I § 16, stk. 1, 1. pkt., ændres „50 minutter“ til: „45 minutter“.

3. § 16, stk. 1, 2. pkt. udgår, og i stedet indsættes:

„I klasser med færre end 18 elever kan Undervisningsmin. 1. afd. j. nr. 09-09-02/74.

undervisningstiden dog være indtil 2 timer lavere i 1.-2. skoleår, 3 timer i 3.-4. skoleår og 4 timer i 5.-10. skoleår. Undervisningstiden kan endvidere fastsættes til et timetal, der ligger uden for de angivne rammer, når særlige forhold gør det nødvendigt.“

4. § 63 a affattes således:

„§ 63 a. Undervisningsministeren kan for tiden indtil den 1. august 1976 fastsætte regler om:

- 1) et højeste ugentligt timetal inden for rammerne i § 16, stk. 1,
- 2) et lavere ugentligt timetal end efter § 16, stk. 1, for klasser, som får tillagt flere deletimer, jfr. § 11, stk. 3, end elevtallet berettiger til,
- 3) et mindste elevtal i klasser for 8.-10. skoleår, jfr. dog § 12, stk. 2, og på hold i valgfri fag, jfr. § 17, stk. 4, og § 21, stk. 2-4, og
- 4) et højeste antal lærerkræfter ved skolerne.“

§ 2.

Stk. 1. Loven har virkning fra den 1. april 1974, jfr. dog stk. 3.

Stk. 2. § 1, nr. 1, finder tillige anvendelse på beslutninger om nedlæggelse af en skole, som er truffet før den 1. april 1974, men ikke bekendtgjort før denne dato.

Stk. 3. § 1, nr. 2, træder i kraft den 1. december 1974. Undervisningsministeren kan fastsætte regler om en delvis gennemførelse af ændringen fra den 1. april 1974.

Bemærkninger til lovforslaget.

Lovforslaget har i første række til formål at forbedre mulighederne for at opretholde de mindre skoleenheder som et led i den lokale skolestruktur.

Endvidere foreslås den bemyndigelse til at fravige skolelovgivningen med henblik på besparelser, som undervisningsministeren fik ved *tekstanmærkning nr. 95 til finansloven for 1973-74*, for folkeskolens vedkommende overført til den gældende folkeskolelov i den form, hvori bemyndigelsen hidtil har været udnyttet, og med gyldighed indtil den 1. august 1976.

Endelig søges grundlaget for den hidtidige *lærerationsordning* forlænget for tiden 1. august 1974 til 31. juli 1976.

A. Opretholdelse af de mindre skoler.

a. Baggrunden for de foreslåede ændringer.

Udbygningen af landkommunernes skolevæsen har lige siden skoleloven af 1937 været præget af en omfattende centralisering. Det var dog først i årene efter 1950, at udviklingen henimod større skoleenheder for alvor tog fart. Endnu omkring midten af 1950'erne var den ikke-årgangsdelte skole den dominerende skoletype uden for byerne. I mere end halvdelen af landets sognekommuner fandtes således ingen skole med 7 årgange, der var fuldt årgangsdelt.

I løbet af det næste ti-år vendte billedet fuldstændigt. En række små, ikke-årgangsdelte skoler blev nedlagt, og i midten af 1960'erne havde langt de fleste kommuner fået fuldt årgangsdelte, 7-klassede skoler. Siden er centraliseringen fortsat, ikke mindst tilskyndet af 1958-lovens regler om etablering af undervisningstilbud på 8.-10. klassetrin og den stigende tilslutning hertil.

Resultatet af denne udvikling er, at det totale antal af offentlige skoler inden for den sidste snes år er faldet fra ca. 3.700 til ca. 2.000. Størst har faldet været i landområderne, hvor skolernes antal er blevet mere end halveret. Af de ikke-årgangsdelte skoler, hvoraf der i 1954 fandtes ca. 2.500 i hele landet, er der nu kun ca. 100 tilbage.

De fuldt årgangsdelte 7-klassede skoler er til gengæld steget i antal, navnlig i den første del af perioden. Med den flytning af befolkningen fra land til by, der har fundet sted igennem de senere år, vil imidlertid også denne skoletype være udsat for svigtende elevtilgang, der kan få nedlæggelse til følge.

I undervisningsministeriets cirkulære af 18. december 1970 om de i skolestyrelseslovens § 35

omhandlede udbygningsplaner har ministeriet givet udtryk for, at ikke-årgangsdelte skoler ikke bør opretholdes, medmindre ganske særlige forhold gør sig gældende, som f. eks. på mindre øer, og at der bør tages stilling til de fremtidige forhold for de 7-årige enkeltsporede skoler, herunder eksisterende skolers eventuelle omdannelse til skoler for færre årgange. Man har hertil føjet, at investering i sådanne skoler kun bør foretages efter meget nøje overvejelser.

Ministeriets henstilling er fulgt i langt de fleste af amtskommunernes retningslinier for udbygningsplanerne, og det må derfor nok på det foreliggende grundlag forventes, at centraliseringen vil fortsætte med deraf følgende nedlæggelse af ikke-årgangsdelte skoler og til dels også årgangsdelte, 7-klassede skoler. Inden for rammerne af retningslinierne er det dog i det væsentlige de lokale skolemyndigheder, som afgør, hvorledes skolevæsenet i en kommune skal udbygges. Hvis disse myndigheder ønsker det, er der intet i vejen for som led i skolevæsenet at bevare mindre skoler, f. eks. 7-årige enkeltsporede skoler, der har tilstrækkeligt elevgrundlag, og som på rimelig vis kan indgå i det samlede skolevæsen. Afgørelsen må i øvrigt i de enkelte tilfælde bero på en afvejelse af de konkrete forhold. I denne sammenhæng spiller den gennemsnitlige lærerlønsudgift pr. elev en meget væsentlig rolle, jfr. nedenfor under afsnit c.

b. Ændring af reglerne om beboerafstemning (for-slagens § 1, nr. 1).

Den foreslåede nye affattelse af lovens § 5, stk. 2, indebærer for det første, at der ikke kræves mindst 80 pct., men kun 50 pct. tilslutning blandt skole-distriktets beboere til en begæring om afstemning, for at denne skal imødekommes. Dernæst kræves der ved selve afstemningen ikke 80 pct., men kun 75 pct. flertal blandt de stemmeberettigede for at få afgørelsen om skolens nedlæggelse udskudt. Disse ændringer er i overensstemmelse med § 22, stk. 4, i det forslag til lov om folkeskolen, som blev fremsat i folketinget den 15. december 1972 og som nu er genfremsat af en gruppe socialdemokratiske medlemmer (lovforslag nr. 63).

Herudover indebærer den foreslåede nye formulering af femte punktum i § 5, stk. 2, at den periode, afgørelsen om skolens nedlæggelse udskydes, forlænges med 4 år indtil maksimalt 8 år. Dette må ses ud fra ønsket om at give beboerne lejlighed til at virke for en udvikling i det pågældende område, der kan bidrage til en øget tilflytning og dermed

også til et bæredygtigt elevgrundlag for skolens fortsatte beståen. Det vil også kunne give anledning overvejelser om eventuelt at søge skolen om-dannet til en skole for færre årgange end hidtil eller til en skole for de samme årgange fordelt i et færre antal klasser end hidtil. Sådanne løsninger vil i øvrigt kunne gennemføres nårsomhelst med virkning fra et skoleårs begyndelse, selv om afstemningsresultatet er gået kommunalbestyrelsen imod, idet bestemmelserne i § 5, stk. 2, kun omfatter beslutninger om *fuldstændig* nedlæggelse af en skole.

c. Nedsættelse af de mindre klassers ugentlige timetal (forslagets § 1, nr. 3).

Det i december 1972 fremsatte forslag til ny folkeskolelov indeholdt i § 15, stk. 2, en bemyndigelse for undervisningsministeren til at fastsætte rammer for kommunernes samlede forbrug af lærerskematimer i forhold til antallet af elever på de forskellige klassetrin. I sammenhæng hermed indeholdt lovforslagets § 14, stk. 1, en bestemmelse om den ugentlige undervisningstid, der i sammenligning med den gældende lovs § 16, stk. 1, rummede betydeligt udvidede muligheder for at *tilpasse elevernes ugentlige timetal til de aktuelle elevtal i klasserne*.

Om baggrunden for disse bestemmelser og om deres praktiske konsekvenser kan der i det hele henvises til den daværende undervisningsministers svar af 24. september 1973 på undervisningsudvalgets spørgsmål 39 vedrørende lovforslaget (optrykt som bilag 1 til nærværende lovforslag).

Regeringen kan i princippet tilslutte sig de tanker om en mere ligelig fordeling af lærerkraftressourcerne i forhold til antallet af elever, som den foreslåede centrale tildeling af lærerskematimer er udtryk for. I særdeleshed har man hæftet sig ved, at ordningen giver de enkelte kommunalbestyrelser mulighed for at tilgodese de mindre skolars behov, uden at det i særlig grad belaster kommunens samlede lærertimeforbrug og dermed også kommunens andel af det totale forbrug på landsbasis.

Regeringen finder imidlertid ikke, at det vil være teknisk muligt at gennemføre den ved lovforslagets § 15, stk. 2, forudsatte tildeling af lærerskematimer pr. elev allerede fra det kommende skoleårs begyndelse, og næppe heller fra den 1. august 1975. Således som ordningen hidtil er tænkt udformet, har den i hvert fald forudsat, at klasserne videreføres udelt fra 7. til 9. skoleår i overensstemmelse med den foreslåede nye skolestruktur.

Derimod vil der ikke være noget til hinder for allerede nu at udvide rammerne for den ugentlige undervisningstid i overensstemmelse med lovfor-

slagets § 14, stk. 1, således at der for klasser med færre elever end sædvanligt vil kunne fastsættes et lavere ugentligt timetal end lovens nuværende minimum.

Der stilles derfor forslag om, at undervisningstiden i klasser med *færre end 18 elever* kan være indtil 2 timer lavere i 1.-2. skoleår, 3 timer i 3.-4. skoleår og 4 timer i 5.-10. skoleår. Grænsen 18 elever er valgt, fordi den samtidig er undergrænsen for, om der kan tillægges klassen deletimer og dermed et *større* forbrug af lærerskematimer. Den her foreslåede regel kan siges at være et modstykke til reglerne om deletimer.

I nedenstående oversigt er den gældende lovs og det tidligere fremsatte lovforslags timetalssammere for 1.-10. skoleår sammenstillet med de her foreslåede nye rammer for mindre klasser:

	gældende lovs § 16	lovforslagets § 14, stk. 1	nye rammer (små klasser)
1.....	17-19	15-18	15-19
2.....	17-19	15-20	15-19
3.....	21-23	18-23	18-23
4.....	23-25	20-25	20-25
5.....	27-29	24-30	23-29
6.-10.....	28-30	24-30	24-30

Kun for 5. skoleårs vedkommende er det nye mindstetimetotal (23) ikke identisk med lovforslagets. Det skyldes ønsket om at muliggøre et *falles* timetal ved den enkelte skole for mindst tre sammenhængende klassetrin, herunder også 3.-5. klassetrin, bl. a. af hensyn til tilrettelæggelsen af en fælles kørselsordning for eleverne.

Med de nugældende mindstetimetotal skal en 7-klaset skole med netop 18 elever pr. klasse (126 elever) anvende mindst 161 ugentlige lærerskematimer i alt, eller 1,28 time pr. elev, bortset fra deletimer. Medtages deletimerne, bliver det samlede forbrug 168 timer, eller 1,33 time pr. elev. Efter den foreslåede ændring vil de mindre skoler kunne holde samme gennemsnitlige timeforbrug pr. elev, selv om elevtallet kun er 15 elever pr. klasse. Det samlede nye mindstetimetotal er 139 ugentlige timer, hvilket svarer til et gennemsnitsforbrug på 1,28 time ved 108 elever (15,4 elever pr. klasse), og til et gennemsnitsforbrug på 1,33 time ved 105 elever (15 elever pr. klasse). Er elevtallet lavere end 15 pr. klasse, vil der være mulighed for at sammenlægge 2 eller flere klasser og ad denne vej bringe timeforbruget pr. elev i overensstemmelse med det normale gennemsnit.

I det som bilag 2 til lovforslaget gengivne amts- og kommunekort er de i 1972-73 eksisterende ca.

300 7-årige skoler med indtil 125 elever markeret i følgende opdeling:

- 97 7-klassede skoler med 108-125 elever,
- 94 7-klassede skoler med under 108 elever,
- 106 ikke fuldt årgangsdelte skoler.

Herudover fandtes der i 1972-73 ca. 150 7-klassede skoler, alle med over 125 elever.

B. Overførsel af den ved tekstanmærkning til finansloven givne bemyndigelse til at fravige folkeskoleloven med henblik på besparelser (forslagets § 1, nr. 2 og 4).

Ved tekstanmærkning nr. 95 til finansloven for 1973-74 § 20 blev undervisningsministeren bemyndiget til at fastsætte, at administrationen af bestemmelserne i folkeskolelovens § 16, stk. 1, om elevernes ugentlige undervisningstid blev baseret på en lektionslængde på 45 minutter i stedet for 50 minutter, eller til at fravige andre bestemmelser i skolelovgivningen, hvorved der blev opnået besparelser af tilsvarende omfang.

Tekstanmærkningen er optaget uændret på forslaget til finanslov for 1974-75, som nr. 96 til § 20.

Baggrunden for denne tekstanmærkning var, at der fra det daværende politisk-økonomiske udvalgs side var fremsat krav om, at en række besparelser på undervisningsområdet blev gennemført ved en generel nedsættelse af lektionernes varighed fra 50 til 45 minutter og en tilsvarende forøgelse af lærernes pligtige undervisningstimetotal. Da elevernes undervisningstid var fastlagt i lovgivningen i forhold til en lektionslængde på 50 minutter, og da en forøgelse af lærernes timetal krævede forhandlinger med lærerorganisationerne, som ikke kunne være afsluttet inden finanslovens vedtagelse, blev undervisningsministeren ved den omtalte tekstanmærkning bemyndiget til at fravige lovgivningen såvel med hensyn til elevernes undervisningstid som med henblik på sådanne alternative besparelser, som der kunne opnås enighed med organisationerne om. Det var herved forudsat, at denne meget vidtgående bemyndigelse ved først givne lejlighed skulle afløses af egentlige lovændringer, som præciserede, på hvilken måde bemyndigelsen var blevet udnyttet.

Resultatet af forhandlingerne med Danmarks Lærerforening blev som bekendt, at lærernes pligtige ugentlige timetal for tiden 1. august 1973 — 30. november 1974 blev forøget til 28 lektioner (a gennemsnitligt 46,6 minutter), og at der herudover blev gennemført dels en række lønreduktioner, som ikke krævede lovændring, dels visse begræns-

ninger af skolernes timeforbrug, som betød en fravigelse af gældende lovregler, jfr. nærmere nedenfor. I forbindelse med disse forhandlinger blev det yderligere aftalt, at den generelle arbejdsnedsættelse pr. 2. december 1974 for så vidt angår folkeskolens tjenestemænd skulle gennemføres på den måde, at lærernes pligtige ugentlige timetal fra 1. december 1974 skulle nedsættes til 28 lektioner a 45 minutter og fra 1. august 1975 til 27 lektioner a 45 minutter.

Begrænsningerne af skolernes timeforbrug blev fastsat ved undervisningsministeriets cirkulære af 17. april 1973, der er optrykt som bilag 3 til dette lovforslag. Tekstanmærkningen er her udnyttet på 3 punkter:

- 1) Elevernes ugentlige timetal er maksimeret til det, der blev anvendt ved den pågældende skole i skoleåret 1972-73 (cirkulærets pkt. 1). Dette var nødvendigt for at hindre, at man lokalt kompenserede for lektionernes afkortning ved at forøge deres faktiske antal.
- 2) Der er åbnet adgang til for 1. og 2. klasser med 18-21 elever at fastsætte et lavere ugentligt timetal, end loven kræver (17), hvis der til gengæld tillægges klassen flere deletimer, end cirkulæret angiver som det normale. Baggrunden herfor var ønsket om, at de pågældende klasser kunne bevare deres hidtidige deletimetotal, uden at dette medførte et større timeforbrug end forudsat ved beregningerne. — Selve den generelle fastlæggelse af deletimernes antal (cirkulærets pkt. 2) havde fornøden hjemmel i lovens § 11, stk. 3.
- 3) Der er fastsat visse mindstekrav til elevtallet ved undervisningen på 8.-10. klassetrin (cirkulærets pkt. 3 og 4).

Den foreslåede affattelse af § 63 a, nr. 1-3, svarer til de her omtalte tre punkter.

Af hensyn til kommunernes planlægning af det kommende skoleår er det nødvendigt allerede nu at meddele dem, at cirkulæret af 17. april 1973 kan forventes forlænget for skoleåret 1974-75. Dette vil ske med forbehold om tilvejebringelse af det nødvendige lovmæssige grundlag.

C. Forlængelse af bemyndigelsen til at træffe foranstaltninger imod lærermangelen (lærerrationering).

Efter folkeskolelovens § 63 a kan undervisningsministeren for tiden indtil den 1. august 1974 fastsætte regler om et højeste antal lærerkræfter ved skolerne. Bestemmelsen blev indsat i folkeskoleloven ved lov nr. 234 af 19. maj 1971 samtidig med,

at den særlige lov nr. 77 af 1. marts 1962 om foranstaltninger mod lærermangelen i folkeskolen blev ophævet.

Når bemyndigelsen i 1971 blev begrænset til at gælde indtil den 1. august 1974, skyldtes det, at lærermangelen på daværende tidspunkt skønnedes at ville være reduceret væsentligt i 1974-75. Ifølge en i januar 1972 af undervisningsministeriets økonomisk-statistiske konsulent publiceret „Lærerprognose 1971-76. Folkeskolen“ måtte der imidlertid forventes at ville være en betydelig lærermangel i folkeskolen ud over den 1. august 1974. I det den 15. december 1972 fremsatte og nu genfremsatte forslag til ny folkeskolelov blev der derfor i § 50 stillet forslag om forlængelse af undervisningsministerens bemyndigelse indtil den 1. august 1978. Da det imidlertid er usikkert, om dette lovforslag vil blive færdigbehandlet i indeværende folketingssamling, er det nødvendigt nu at søge bemyndigelsen forlænget ved ændringsforslag til den gældende lov, foreløbig i hvert fald for skoleårene 1974-75 og 1975-76 ligesom med hensyn

til de under punkterne 1)-3) foreslåede bemyndigelser, jfr. afsnit B foran.

I skoleåret 1973-74 udgør antallet af lærerstillinger, der er normeret efter de for dette skoleår gældende „rationeringsregler“, i alt 41.650, hvoraf ca. 1.450 ikke er besat, heraf knapt 1.100 i folkeskolen uden for København. Forudsættes det imidlertid, at alle timer skulle have været læst af kvalificerede lærere inden for deres pligtige timetal, d. v. s. uden anvendelse af overtimer, ville den reelle lærermangel have været på ca. 5.000 lærere.

For skoleåret 1974-75 må den tilsvarende reelle lærermangel anslås til ca. 4.500 lærere. Efter de foreliggende oplysninger er der således grundlag for at foretage mindre lempelser for det kommende skoleår i de gældende „rationeringsregler“.

Af hensyn til kommunernes planlægning er det nødvendigt allerede nu at meddele dem, hvilke „rationeringsregler“ der må regnes med for skoleåret 1974-75, hvilket vil ske med forbehold om tilvejebringelse af det nødvendige lovmæssige grundlag.

UNDERVISNINGSMINISTERIET

Bilag 1.

Departementet, 1. afd.

24. september 1973.

Ad forslag til lov om folkeskolen (F. 138).

Spørgsmål 39:

Findes der andre måder end den forelåede til at styre lærerskematimeforbruget?

Svar:

Som anført i bemærkningerne til lovforslaget, afsnit III (side 18 ff.), udgør lærerlønstilskuddet den altovervejende del af statens udgifter til folkeskolen, ligesom kommunernes andel af lærerlønsgiften udgør en væsentlig del af de samlede kommunale skoleudgifter. Hertil kommer, at der endnu en række år må påregnes en betydelig mangel på kvalificerede lærerkræfter, ikke mindst som følge af de med skolereformen i øvrigt forbundne aktivitetsudvidelser. En effektiv styring af det samlede lærertimeforbrug i folkeskolen er således ikke blot ønskelig ud fra et rent statsfinansielt synspunkt, men må anses for et nødvendigt led i bestræbelserne for at samordne og stabilisere det offentliges ressourceforbrug i det hele.

Det samlede lærerlønstimeforbrug kan opdeles i „lærerskematimer“, dvs. timer til undervisning i klasser og på hold, og „reduktionstimer“, dvs. timer til administrativt arbejde, videreuddannelse, konsulentvirksomhed m. v. Det sidstnævnte område reguleres gennem tjenestemandsløvgivningens aftalesystem og kan således styres centralt.

Forbruget af „lærerskematimer“ kan igen opdeles i det antal timer, som for hver klasse er identisk med elevernes (ugentlige) timetal på det pågældende klassetrin (klassens „stamtimer“ eller „elevtimer“), og det antal overskydende lærerskematimer, der fremkommer ved, at en classes elever enten deles i to lige store hold („deletimer“) eller sammensættes med elever fra andre

klasser i hold, som gennemsnitligt er mindre end klasserne („holdtimer“).

Det samlede forbrug af stamtimer eller elevtimer beror udelukkende på 3 faktorer, nemlig:

- a) det samlede elevtal i folkeskolen,
- b) normerne for elevernes opdeling i klasser, dvs. *elevtallet pr. klasse* (klassekvotienten),
- c) normerne for elevernes ugentlige undervisningstid, dvs. *timetallet pr. klasse*.

Da det samlede elevtal i folkeskolen kun kan reguleres i meget begrænset omfang, nemlig gennem ændring af reglerne for skolegangens påbegyndelse (og da kun med midlertidig virkning), må en styring af elevtimeforbruget nødvendigvis ske ved hjælp af de normer, der bestemmer elevtallet i klasserne og dermed klassetallet, og/eller de normer, der bestemmer elevernes timetal. En sådan styring behøver imidlertid ikke at bestå i en direkte fiksering (eller minimering) af elevtallet i klasserne, henholdsvis i en direkte fiksering (eller maximering) af timetallet for klasserne. Man kan i stedet fikserer forholdet mellem de to faktorer, altså mellem antallet af elever pr. klasse og antallet af timer pr. klasse, således at det overlades til lokal afgørelse — inden for de grænser, der bestemmes alene af pædagogiske hensyn — at fastsætte hver af de to faktoreres faktiske størrelse. Lovforslagets § 15, stk. 1, hviler på dette princip, idet bestemmelsen giver grundlag for centralt at fastsætte et bestemt timeforbrug *pr. elev*, mens det faktiske antal elever i klasserne og det faktiske antal timer pr. klasse afgøres lokalt inden for rammerne af § 15, stk. 1, henholdsvis § 14, stk. 1.

Det centralt fastsatte timeforbrug pr.

elev vil også omfatte forbruget af deletimer og holdtimer. Dette forbrug har hidtil været bundet til bestemte fag og klassetrin, og forbrugets størrelse har — navnlig for deletimernes vedkommende — i høj grad været afhængig af det faktiske elevtal i klasserne. Der er således på dette område intet principielt nyt i at sætte forbruget i forhold til elevtallet.

Det har naturligvis været overvejet i forbindelse med lovforslagets udarbejdelse at blive stående ved en hel eller delvis direkte styring af elevtallet i klasserne og/eller klassernes timetal. Denne form for styring af timeforbruget indebærer imidlertid forskellige ulemper, af hvilke den væsentligste er, at styringen kun er effektiv, når den sættes ind både over for elevtal og timetal. Den nuværende maksimering af elevernes ugentlige timetal på de forskellige klassetrin (gældende lovs § 16, stk. 1) er således helt utilstrækkelig som styringsinstrument, fordi der ikke samtidig har kunnet fastsættes generelle bestemmelser om et mindste elevtal i klasserne. Men en sådan direkte minimering af elevtallet er, hvis den skal være effektiv, kun mulig på bekostning af en række andre hensyn. For de små skolars vedkommende behøver dette ingen nærmere forklaring. Og hvad de større skoler angår, må man gøre sig klart, at et mindstelevtalskrav kun kan gælde ved indskrivningen til skolerne og ved dannelsen af parallelklasser på en skoles yngste klassetrin. For de øvrige klassetrin kan minimum ikke sættes højere end til halvdelen af maksimum, hvis man vil undgå opbrydning af eksisterende klasser (eller eventuelt skoleskift) som følge af til- og fraflytning af elever. En klasse på 1 over maksimum må således kunne deles lige i to klasser, ligesom to klasser på minimum, henholdsvis 1 under minimum, må kunne sammenlægges til én klasse.

Konsekvenserne af den nuværende ordning med relativt snævre timetalsrammer og relativt liberale klassedannelser har været, at det gennemsnitlige forbrug af lærerskematimer *pr. elev* har varieret stærkt fra skole til skole og — omend i mindre grad — fra kommune til kommune. Denne ulige fordeling af lærerkraft-ressourcerne har kun i nogen grad kunnet afbødes ved indsats af overskydende lærertimer (dele-

timer) i klasser med 18 eller flere elever. For skoler med færre end 18 elever i klasserne har uligheden kun kunnet opfattes som udtryk for en mindre rationel udnyttelse af ressourcerne, som måtte imødegås ved strukturelle omlægninger. Det er klart, at når 3 skoler med hver 16 elever i klasserne forbruger 50 pct. flere skematimer, end hvis det samme elevtal var fordelt i klasser med 24 elever, så er den driftsøkonomiske tilskyndelse til at foretage en sammenlægning overordentlig stærk.

Lovforslagets § 14, stk. 1, åbner mulighed for at svække denne tilskyndelse derved, at de mindre klassers timeforbrug *nedsættes* med indtil (ca.) 13 pct. i forhold til lovens nuværende mindstetimetotal eller med ca. 18,5 pct. i forhold til det nuværende normalttotal. En sådan nedsættelsesmulighed kan selvfølgelig diskuteres ud fra pædagogiske synspunkter, men det kan ikke bestrides, at en undervisning, der søges tilrettelagt under hensyn til de enkelte elevers *individuelle* forudsætninger, generelt er mindre tidkrævende med 15-16 elever i klassen end med 21-22 elever, selv om „tidsbesparelsen“ naturligvis ikke fuldt ud modsvarer differencen i elevtal (på 27-28 pct.).

Og det kan heller ikke benægtes, at en *mulighed* for at reducere de mindre skolars lærertimeforbrug må være en afgørende forudsætning for, at disse skoler kan bevares med de fordele, dette i øvrigt måtte indebære.

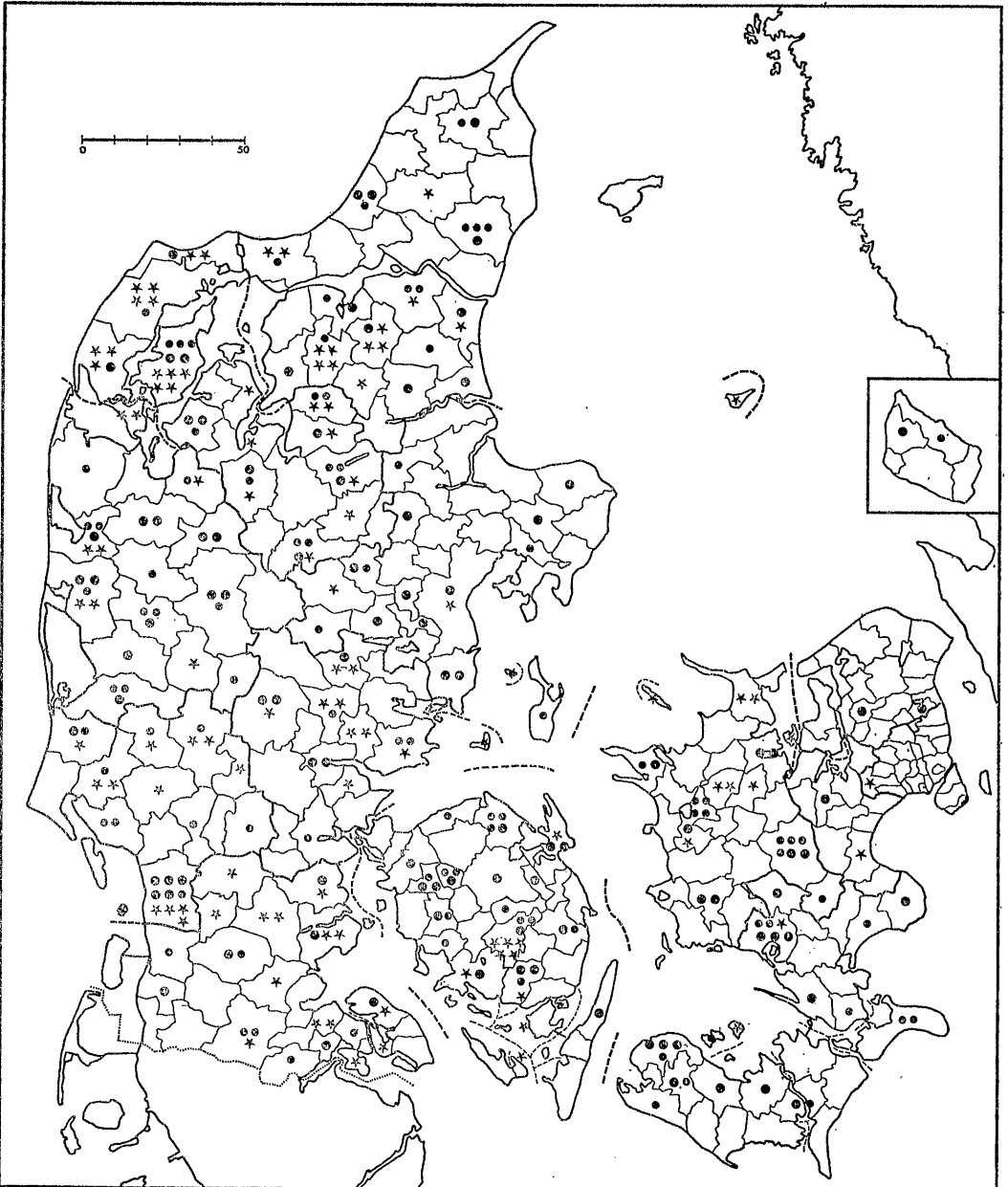
Den ved lovforslagets § 15, stk. 2, forudsatte centrale tildeling af lærerskematimer *pr. elev* tænkes praktiseret på den måde, at hver kommune på basis af de generelt fastsatte elev/timetalskvotienter disponerer over det *samlede* antal ugentlige lærerskematimer, som svarer til antallet af elever på hvert klassetrin i kommunen. Allerede af tekniske grunde må det dog accepteres, at det samlede faktiske forbrug kan afvige *nogle få procent* fra den nøjagtige tildeling i opad- eller nedadgående retning.

Inden for den således tildelte samlede „ramme“ vil der være mulighed for lokalt

- 1) at fastlægge et andet forhold mellem elevtimer og „overskydende“ lærerskematimer end forudsat i de vejledende timeplaner,

2) at overføre timer fra ét klassetrin til et andet, 3) at overføre timer fra én eller flere skoler til én eller flere andre skoler, som har et særligt behov derfor, og	4) at bestemme, at den samlede procentuelt fastsatte overskudsmargin, jfr. foran, alene skal tillægges én eller flere bestemte skoler, som har et særligt behov derfor.

Kommunale skoler for 1.-7. årgang med indtil 125 elever 1972/73

- 7-klassede skoler med 108-125 elever.
- 7-klassede skoler med under 108 elever.
- * Ikke fuldt årgangsdelte skoler.

Bilag 3.

Undervisningsministeriets cirkulære nr. 85 af 17. april 1973**Cirkulære om begrænsninger af lærerskematimeforbruget i folkeskolen i skoleåret 1973-74.**

(Til alle amtsråd, kommunalbestyrelser, skolekommissioner og skolenævn uden for København).

I henhold til den bemyndigelse, der ved tekstanmærkning nr. 95 til § 20 på finansloven for finansåret 1973-74 er givet undervisningsministeren til at fravige skolelovgivningen med henblik på besparelser, fastsættes herved følgende bestemmelser som gældende foreløbig for tiden indtil den 1. april 1974:

1. *Elevernes ugentlige timetal* (antal undervisningslektioner) kan ikke på noget klasse-

trin forhøjes i forhold til det timetal, der har været anvendt i skoleåret 1972-73.

2. Uanset reglerne i punkt 5 i cirkulære af 25. juni 1970 om ændring af folkeskoleloven og henstillingerne i afsnit II, punkt 4 i cirkulære af 14. februar 1973 om foranstaltninger mod lærermangelen i folkeskolen i skoleåret 1973-74 fastlægges *antallet af deletimer* i dansk, regning og fremmedsprog således:

Klassetrin	Fag	Elevtal										
		18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1.	Dansk Regning	2	2	3	3	4	4	5	5	6	6	7
2.	Dansk Regning	2	2	2	2	3	3	4	4	5	5	6
5.	Engelsk	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
7.	Tysk Dansk	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3

Tallene i skemaet angiver det samlede antal deletimer, der er til rådighed, og som skal anvendes på det pågældende klassetrin under hensyn til det forventede antal elever ved skoleårets begyndelse. For klasser med 18-21 elever kan deletimetallet dog forhøjes til 3 eller 4 på 1. klassetrin og til 3 på 2. klassetrin imod en tilsvarende nedsættelse af elevernes samlede ugentlige timetal, jfr. punkt 1, til mindst 15 timer.

3. Ved undervisningen i *valgfri fag* i 8-10. klasse og i 1.-3. realklasse må den gennemsnitlige holdstørrelse i kommunen som hel-

hed ikke være mindre end i skoleåret 1972-73.

4. Undervisningen på 8. og 10. klassetrin (8. klasse og 1. realklasse, henholdsvis 10. klasse og 3. realklasse) må ikke gennemføres med færre end 10 elever i hver klasse. Ved skoler med både 8.-10. klasse og realafdeling kan elevtallet i en klasse dog være under 10, når blot det samlede elevtal på det pågældende klassetrin er mindst 20.

Der kan ikke oprettes eller videreføres flere *parallelklasser* på 8. og 10. klassetrin end nødvendigt for, at den enkelte klasse ikke får flere end 24 elever.

Undervisningsministeriet, den 17. april 1973.

Knud Heinesen.

/ Henrik Helsted.

Bilag 4.

De gældende bestemmelser i lov om folkeskolen sammenholdt med
formuleringen efter lovforslaget.

Gældende formulering.

§ 5.

Stk. 2. Har en kommunalbestyrelse med henblik på en centralisering af skolevæsenet inden for den enkelte kommune eller sammen med en eller flere nabokommuner truffet beslutning om nedlæggelse af en distriksskole, skal dette bekendtgøres i de stedlige dagblade. Fremsætter mindst 80 pct. af de beboere i det pågældende skoledistrikt, der har valget til kommunalbestyrelsen, inden en måned efter bekendtgørelsen skriftlig begæring derom, skal der af kommunalbestyrelsen foranstaltes en afstemning angående spørgsmålet om skolens nedlæggelse. Stemmeberettigede ved afstemningen er de beboere i skoledistriktet, der har valget til kommunalbestyrelsen. De nærmere regler om afstemningen fastsættes af undervisningsministeren. Bliver resultatet af afstemningen, at mindst 80 pct. af de stemmeberettigede ønsker skolen opretholdt, kan den kun nedlægges, såfremt kommunalbestyrelsen efter førstkommande ordinære kommunevalg på ny træffer beslutning herom.

§ 16.

Stk. 1. Den ugentlige undervisningstid for eleverne er i 1.-2. skoleår 17-19 timer, i 3. skoleår 21-23 timer, i 4. skoleår 23-25 timer, i 5. skoleår 27-29 timer og i 6.-10. skoleår 28-30 timer, hver på 50 minutter, eller et tilsvarende antal lektioner af kortere eller længere varighed. Undervisningstiden kan dog fastsættes til et timetal, der ligger uden for de angivne rammer, når særlige forhold gør det nødvendigt.

Lovforslagets formulering.

§ 5.

Stk. 2. Har en kommunalbestyrelse besluttet at nedlægge en skole, skal dette bekendtgøres i et eller flere af de lokale blade. Fremsætter mindst 50 pct. af de beboere i det pågældende skoledistrikt, der har valget til kommunalbestyrelsen, inden 4 uger efter bekendtgørelsen skriftlig begæring derom, skal kommunalbestyrelsen afholde en afstemning om skolens nedlæggelse. Stemmeberettigede ved afstemningen er de beboere i skoledistriktet, der har valget til kommunalbestyrelsen. De nærmere regler om sådanne afstemninger fastsættes af undervisningsministeren. Bliver resultatet af afstemningen, at mindst 75 pct. af de stemmeberettigede ønsker skolen opretholdt, kan den først nedlægges efter udløbet af den følgende valgperiode og da kun, hvis kommunalbestyrelsen på ny træffer beslutning herom. Der kan ikke over for denne beslutning begæres afstemning blandt beboerne.

§ 16.

Stk. 1. Den ugentlige undervisningstid for eleverne er i 1.-2. skoleår 17-19 timer, i 3. skoleår 21-23 timer, i 4. skoleår 23-25 timer, i 5. skoleår 27-29 timer og i 6.-10. skoleår 28-30 timer, hver på 45 minutter, eller et tilsvarende antal lektioner af kortere eller længere varighed. I klasser med færre end 18 elever kan undervisningstiden dog være indtil 2 timer lavere i 1.-2. skoleår, 3 timer i 3.-4. skoleår og 4 timer i 5.-10. skoleår. Undervisningstiden kan endvidere fastsættes til et timetal, der ligger uden for de angivne rammer, når særlige forhold gør det nødvendigt.

Gældende formulering.

§ 63 a. Undervisningsministeren kan for tiden indtil den 1. august 1974 fastsætte regler om et højeste antal lærerkræfter ved skolerne.

Lovforslagets formulering.

§ 63 a. Undervisningsministeren kan for tiden indtil den 1. august 1976 fastsætte regler om:

- 1) et højeste ugentligt timetal inden for rammerne i § 16, stk. 1,
- 2) et lavere ugentligt timetal end efter § 16, stk. 1, for klasser, som får tillagt flere deletimer, jfr. § 11, stk. 3, end elevtallet berettiger til,
- 3) et mindste elevtal i klasser for 8.-10. skoleår, jfr. dog § 12, stk. 2, og på hold i valgfri fag, jfr. § 17, stk. 4, og § 21, stk. 2-4, og
- 4) et højeste antal lærerkræfter ved skolerne.